

דברי חיזוק
באמונה ובטחון ועוז
על פרושיות השבוע

ויאמר אליהו

מאת הרב אלי' מאיר סמיט שליט"א

ישיבת רבי חיים עוזר « » 058-323-1459 \ 347-897-9968

בס"ד

הקב"ה מנהל את כל העולם,

ע"י שליטה במחשבותיהם ובמעשיהם של האנשים!!!

ממקורות רבים המובאים בחז"ל למדים אנו שהקב"ה שברא את העולם יש מאין, משגיח תמיד על עולמו ולא עוזב אותו למקרים כפי שחושבים הגויים, וכמו שביארו הקדמונים את דבריו של נעים זמירות ישראל מי פה' אלקינו המגביהי לשבת. המשפילי לראות בשמים ובארץ (תהלים קיג, ה-ו) שלמרות שבורא עולם מגביה לשבת, בכל זאת משפיל לראות בשמים ובארץ להשגיח השגחה תמידית על כל הברואים.

« גם המקרים 'הקלים' ביותר מכוונים משמים במדויק!!! »

עוד שינוי בגמרא (בבא בתרא צא:) "אפילו ריש גרונתא, משמיא מיקמי לה", פירש רש"י "שר הממונה על הבורות מי ידלה היום להשקות שדותיו ומי למחר, ושררה קטנה היא". וכתב המהרש"א שם, וז"ל: "הא ודאי דיותר חידוש ורבותא טפי, שיש בידו יתברך היכולת אפילו מלכים גדולים מוקמי' משמיא, אלא דלענין השגחה קאמר, דמשגיח השי"ת אף בשפלים, ולא כמאמרי הרשעים עזב ה' את הארץ (יחזקאל ה, יב) מתוך שפלותם".

דהיינו דגם הדברים שלכאורה נראים 'קטנים', כמו קבלת מכה קטנה, נגזרים מלמעלה, כמ"ש חז"ל הק' (חולין ט): אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה. עוד שנו רבותינו (עבורי נה), שמשביעין את היסורין מתי ילכו, ביום פלוני ובשעה פלונית, ובשעה שהגיע זמנם לצאת יוצאין.

ובמסכת (ערכין טו) שנו חז"ל, "היכי דמי יסורין, במתניתא תנא, אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש (מטבעות) ועלו בידו שתיים. וכל כך למה (כלומר, למאי הלכתא דהווי יסורים. רש"י), דתנא דבי רבי ישמעאל, כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל עולמו", עכ"ל הגמ'. הרי לנו שגם תנועת יד הקלה ביותר, מכוונת, שקולה ומדודה מן שמיא.

הרבינו בחיי מעיר על כפל הלשון בפסוק כי 'יפול הנופל', והוא מציין שם את דברי המדרש, כי ראוי היה ליפול מששת ימי בראשית. ועיי"ש שכתב דברים נפלאים. ואלו חלק מדבריו שם: "וענין מדרש זה כי כל הנבראים כולם נבראו בחפצם ורצונם, והקב"ה הודיעם בראשית הבריאה כל ענייניהם כולם וכל המקרים העתידיים לבא עליהן, וכן הודיעם ימי חייהם ומיתתם היאך תהיה, וכן עניין מזונותם אם בריווח או בצער אם על ידי עצמן או משל אחרים, וכן דרשו חז"ל כל מעשה בראשית לדעתם נבראו לצביונם נבראו, שנאמר וְכָל צָבָאָם (בראשית ב, א) והכל רצו וקבלו, ועל זה אמרו היה ליפול מששת ימי בראשית, ואף על פי כן יש עונש גדול למי שמסבב, ולכך ועשית מעקה לגגך", עכ"ל.

מדבריו של רבינו בחיי אנו לומדים שכל דבר שקרה וקורה או שיקרה לו לאדם על הכל הודיעוהו מראש, והוא סבר וקיבל, מתוך מכלול של אפשרויות. ומצות מעקה הינה חובה ולא רשות, למרות מה שכבר נגזר, כדי שהאדם לא יהיה הגורם לנפילה ברשותו.

זאת ועוד, לא רק שאין טבע מבחינת בורא עולם אלא גם אין טבע מבחינת האדם, כל אותם מצבים שצריך האדם להתמודד עמם המהווים עבורו נסיונות, לו היה יודע שהוא היה מודע לכל אותם מצבים עוד

« מגלגלין חוב ע"י חייב »

כתוב בפרשה כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו (דברים כב, ח), ודרשו חז"ל (שבת לב), "תנא דבי רבי ישמעאל, 'כי יפול הנופל ממנו', ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית, שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל, אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב".

כלומר, על הנופל נגזרה הגזרה שיפול, ולכן קראו הכתוב הנופל (בה"א הידיעה) כיון שכך נגזר עליו מראש מלמעלה, אבל עם זאת אין זה פוטר את האדם מהאחריות על שגרם לנפילה, כי על אף שכבר נגזר מן השמים על הנופל שיפול וימות, מ"מ האדם שגורם לכך הוא האחראי לנפילתו, מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב. הקב"ה משתמש בחייב כדי להוציא באמצעותו ולגלגל על ידו את גזר הדין על הנופל אשר התחייב מן השמים בעונש מיתה.

באזהרה זו על מצות מעקה למדנו שעל האדם מוטלת החובה להשתדל לא להיות חייב, שבשבילו לא ייצא שום גרמא של פשיעה, אשר הקב"ה יכול להשתמש בה כדי להוציא לפועל על ידה גזר דין על החייב, למרות שגזירת הבורא יתקיים בכל אופן ובכל מקרה.

« הצלחתו של האדם תלויה בדרגתו הרוחנית »

יסוד גדול היא בכלל ישראל היא אמונתנו העמוקה בהשגחה פרטית, מאמינים בני מאמינים אנו שאין כל מקרה תחת השמש, ושכל המאורעות העובדים על היחיד כמו על הציבור באים כגזירה ממרום, בדיוק בגזירה של מעלה.

הרמח"ל (בספרו דעת תבונות סימן לו) כתב את הדברים הבאים בענין זה: "צריך שיאמין שהקב"ה הוא אחד יחיד ומיוחד שאין לו מונע ומעכב כלל ועיקר בשום פנים ובשום צד, אלא הוא לבדו מושל בכל ולא עוד אלא שהוא לבדו משגיח על כל בריותיו השגחה פרטית, ואין שום דבר נולד בעולמו אלא מרצונו ומידו, ולא במקרה, ולא בטבע ולא במזל, אלא הוא השופט כל הארץ וכל אשר בה, וגוזר כל אשר יעשה בעליונים ובתחתונים עד סוף כל המדרגות שבכל הבריאה כולה", עכ"ל.

ודבר זה מפורש בדברים הידועים הרמב"ן (שמות יג, טז), "שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין שכל דברינו ומקרינו הם נסים, אין בהם טבע מנהגו של עולם, בין ברבים ובין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו עונשו, הכל בגזירת עליון", עכ"ל.

יסוד חשוב מגלה לנו הרמב"ן באמונת ההשגחה, והוא, שהצלחתו הגשמית של האדם אינה תלויה במזלו או בחריצותו וגם לא בשכלו, היא תלויה במצבו הרוחני, מי שהולך את חייו הרוחניים בעבודת ה' ובלמוד התורה ובכל עת משתדל הוא לעשות מצוות ומעשים טובים הקב"ה עוזר לו ונותן לו שפע ברכה והצלחה בכל אשר יפנה, ומי שאינו דואג לנשמתו, גם הקב"ה מענישו בחוסר הצלחה בחייו הגשמיים.

קודם ביאתו לזה העולם, ועל רצונו והסכמתו לכל אשר יגזור ויביא עליו הבורא, בודאי היה מקבלם בצורה הרבה יותר קלה. הבעיה המרכזית של האדם היא שעיניו הבשריות והגשמיות אינן רואות את הכח הא-להי המכוון את כל מעשיו של האדם, ולפיכך נדמה לו שהוא פועל באורח עצמאי, כמחליט וכמבצע.

זהו ביאור הפסוק, כי יפול הנופל, פי', זה שנופל, שראה את נפילתו וסופו כבר בגנני מרומים, 'ממנו' זה בא מהסכמתו, כי הוא יודע שכדאי לו לבוא לעולם הזה לתיקון נשמתו.

« אל לו לאדם לייחס שום דבר שנעשו לו, לבן אדם! »

יסוד זה אנו צריכים להביא לתשומת לבנו, ביחסנו כלפי דברים שנעשה לנו ע"י בני אדם, לדעת ולזכור לא להאשים ולכעוס על בני אדם, כי הרי כולנו כחומר ביד היוצר, והקב"ה מכניס ללבו בני אדם לעשות ולפעול ולהוציא מכח אל הפועל את גזירתו באמצעותם.

יסודות אלו אנו מוצאים באופן ברור בדברי חז"ל עצמם בכמה מקומות. אי' בגמ' (תענית יח): "כשבשיקש טוריינוס להרוג את לולינוס ופפוס אחיו בלודקיא, אמר להם אם מעמו של חנניה מישאל ועזריה אתם יבא אלוקים ויציל אתכם מידי כדרך שהציל את חנניה מישאל ועזריה מיד נבוכדנצר, אמרו לו, חנניה מישאל ועזריה צדיקים גמורין היו, וראויין היו ליעשות להם נס, ונבוכדנצר מלך הגון היה, וראוי לעשות נס על ידו, ואתה רשע הדיוט הוא, ואינו ראוי לעשות נס על ידו, ואנו נתחייבנו כליה למקום, ואם אין אתה הורגנו הרבה הורגים יש לו למקום, והרבה דובין ואריות יש לו למקום בעולמו שפוגעין בנו והורגין אותנו, אלא לא מסרנו הקב"ה בידך אלא שעתיד ליפרע דמינו מידך, אף על פי כן הרגן מיד, אמרו, לא זז משם עד שבאו דיופלי מרומי ופצעו את מוחו בגזירין, עכ"ל הגמ'.

ובספר החינוך (מצוה רמא) מבאר הענין באריכות, וז"ל: "משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא, על כן כשציערהו או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי הוא אינו סיבת

רעתו, כי העוון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום הניחו לו ויקלל כי אמר לו השם יתברך (שמואל ב' טו, יא), תלה הענין בחטאו ולא בשמעי בן גרא, ועוד נמצא במצוה תועלת רב להשבית ריב ולהעביר המשטמות מלב בני אדם, ובהיות שלום בין אנשים יעשה השם שלום להם, ע"כ.

וא"כ נמצאנו למדים שהקב"ה הוא מסבב כל הסיבות בעולם, והוא מכניס לאדם את הרצון לעשות דברו, וכמבואר במדרש (בר"ר מקץ פרשה צא): "יִיאָמֵר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעֵתָם (בראשית מג, ו), מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר לבטלה אלא כאן, אמר הקב"ה, אני עוסק להמליך את בנו במצרים, והוא אמר למה הרעתם לי, הה"ד נִסְתָּרָה דְרַפְי (ישעיהו מ, כז)". כלומר שהגם שהשבים הם אלו שבעולם העשיה גרמו להוריד את יוסף מצרימה, ושיעקב יחשוב שהוא נטרף, כל זה סיבב הקב"ה כדי להמליך את יוסף על מצרים, ולא היה לו ליעקב אבינו לייחס המקרה להשבים.

ובחזון איש (או"ח סי' נ"ו אות ד) כתב דבר נפלא וז"ל: "ומדרך התורה להחזיק שלום עם כל אדם, ולהעביר על המידות. וכשם שאין ראוי לחכם לכעוס ולנקום במריע לו מתוך חולי הרוח, כן אין ראוי לנקום ולשנוא את המריע מתוך חולי נפש המשכלת וחסר משקל המדות, ואין בין בליעל למטורף הדעת ולא כלום, עכ"ד.

ומבאר בספר פחד יצחק (מכתבים אות מ"ג), שדברי החזו"א עוסקים בחשבון החכם עם עצמו להמנע מרגשי הנקמה, ובוזה ודאי נכון הדבר ובוזה כופרים בבחירה, וכשם שהמטורף עושה מעשיו בגזירה של הקב"ה כמו כן הבליעל נאנס בגזירת הטבע של יצרו, כמו שאמר דוד על שמעי בן גרא שהשם אמר לו לקלל, וכמו שאמר בגמ' יצרא אלבשא וזה אונס ככל האונסין, ומבואר מכל זה שייאמין שכל מה שנעשה עמו בעולם הכל הוא מיד הקב"ה, ואם יתחזק במחשבה זו יהיה לו קל לקבל את כל מה שעושה עליו בשלום.

הבעל התניא (אגרות הקודש פרק כ"ה) מחדד את הדברים עוד יותר ושואל, שלכאור' היכן מצינו שה' אמר לשמעי בן גרא שיקלל את דוד המלך, אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעי בלבו ומוחו, ירצה מאת ה' רוח פיו המחייב כל צבאם החיה רוחו של שמעי, בשעה שדיבר דברים אלו לדוד המלך ע"ה, כי אילו נסתלק רוח פיו יתברך רגע אחד מרוחו של שמעי בן גרא לא היה יכול לדבר מאומה.

ולפי הבעל התניא מובן, מה שאמר הקב"ה אליהו הנביא הִנֵּה צְוִיתִי שֵׁם אִשָּׁה אֶלְמָנָה לְכַלְכֵּךְ (מלכים א' יז, ט) שהיא תדאג לכל צרכיו, ושואל החפץ חיים והרי אותה אלמנה לא היתה נביאה, ומהיכן תדע שכך רצון ההשגחה, ומתי ציוה אותה לכלכל את אליהו הנביא.

אלא מבאר החפץ חיים (בספרו שם עולם פרק ב), שלא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, בשר ודם כשרוצה לצוות את האדם על דבר מסוים הוא מצווהו בשפתיו או בכתב, אבל הקב"ה לא צריך לכל זה, אלא כשרוצה שתפרנס האלמנה את אליהו הנביא נותן בלבה הרצון לכך, והרבה דרכים למקום.

על הכתוב רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום (משלי יט, כא) תמה הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא זצ"ל, וכי הכתוב בא להשמיענו שחכמות הבורא גדולה מחכמת הנברא פשיטא. אלא הכוונה בזה היא, 'עצת ה' היא תקום' רצון ה' יוצא בסופו של דבר לפועל דווקא על ידי 'מחשבות רבות שבלב איש'.

« לפעמים האדם בעצמו עושה בעל כרחך מה שאינו רוצה! »

בספר חכמה ומוסר (ח"ב עמ' ת"מ. מהסבא מקלם זצ"ל), כתב את הדברים הבאים: "ויסוד הזה יש לנו לברר כמו חי עד שיתייסד אצל האדם לכלל גדול לכל דבר כי רצון ה' לא ישונה, ומה שדומה לו שהוא עובר רצון ה', רק דמיון בעלמא הוא, ואינו מרוויח רק רעה לעצמו, בדומה לפרעה שראה באצטגנינות שלו כי יולד מושיע לישראל, ולכך גזר כל בן הילוד היאורה תשליכוהו והנה התחכם לעבור רצון ה', מה עשה ה', הוכרח לגדל מושיע ישראל, הוא משרע"ה, בביתו דווקא, ולא עוד, אלא שהוכרח למנותו על ביתו".

"המן היה שונא יהודים מאוד כדת עמלק, מה הוכרח לעשות, ליעץ להביא מושיע לישראל, אסתר בבית המלך, והיא נתנה דמו בראשו ותלו אותו על עץ, ונמצא בשעה שהיה שמח וטוב לב, כי נעשה עצתו לאבד היהודים, לא ידע כי הוא כבר בעצמו הכין מושיע לישראל, ובעצתו הראשונה, ובמעשהו האחרון לשקול כסף, סיבב הוא בעצמו לפניו בזיון וקצף, לו ולבניו ותלו אותם על העץ, עכ"ד.

וכן מבואר בגמ' (ע"ב), שאומות העולם יאמרו לפני הקב"ה, "הרבה גשרים גשרנו, הרבה כרכים כבשנו, הרבה מלחמות עשינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה, אמר להם הקב"ה כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם גשרים ליטול מהם מכס, כרכים לעשות בהם אנגריא, מלחמות אני עשיתי, שנאמר ה' איש מלחמה (שמות טו, ג)", עכ"כ.

"... וכי הכתוב בא להשמיענו שחכמות הבורא גדולה מחכמת הנברא פשיטא. אלא הכוונה בזה היא, 'עצת ה' היא תקום' רצון ה' יוצא בסופו של דבר לפועל דווקא על ידי 'מחשבות רבות שבלב איש'..."